Др. ВАСИЛЬ СЇМОВИЧ

РІДНЕ ПИСЬМЕНСТВО

(Що кождий Українець повинен прочитати з рідного письменства)

НАКЛАДОМ „ВІСТНИКА ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ“
ВІДЕНЬ, 1918
З друкарнї Адольфа Гольцгавзена.

Від видавництва.

Щоб прийти в поміч широкому загалови нової української інтеліґенції, яка народила ся в процесї національної революції і високого підєму українського культурного життя, при ознайомленню з українською літературою, видаємо отсе окремою книжечкою показчик української літератури, зладжений д-ром В. Сімовичем і вперше видруковий під псевдонімом В. Верниволя в календарі полонених Українців „Розвага“ (Фрайштадт, 1916) під заг. „Що кождий Українець повинен прочитати з рідного письменства“. Показчик сей буде дуже помічним також для учеників середніх шкіл при заняттях над рідним письменством.

Від часу уложення показчика минуло вже два роки, за які зайшло дуже багато змін в нашім національнім життю, особливо в культурній области. За сей час майже ціле книжкове надбанє попередних років розпродано так, що на книжковім ринку мало можна знайти в продажу книжок зазначених в показчику. Хоч в сім часї дуже розвинув ся видавничий рух, про те як раз творів нашого красного письменства видано поновно дуже мало, отже читаючій публиці доведеть ся якийсь час шукати за книжкою по приватних і публичних бібліотеках, а при сім буде дуже помічний сей показчик.

Про ново видані книжки й взагалї про розвиток видавничої і книгарської справи на Україні в 1917 р. є праця д-ра З. Кузелї п. з. „З культурного життя України“ (Зальцведель, 1918), якою можна послугуватись у вишукуванню новійших видань. Помічним буде в сім дїлї також бібліоґрафічний журнал „Книгарь“, який виходить у Київі.

Велике значінне має письменство в життю народу. По нїм не тільки мірять у світї висоту культури народу, бо-ж лїтература се образ духового життя народу, але-ж бо й крім того вона дуже часто вказує народови шляхи, куди йому йти, навчає устами письменників, що робити, щоб добити ся кращої долї, визволення.

Наше письменство відіграло велику ролю в розвитку національно-полїтичної думки на Українї. Звичайно подїляють українське письменство на три доби: с т а р у (до кінця XV в.), с е р е д н ю (до кінця XVIII в.) й н о в у (від виступу Котляревського по сьогоднї), і на се є свої причини. Та скрізь цїле наше письменство, від XI в. по теперішнї часи, червоною ниткою тягнеть ся бажанне краще владити житте на Українї, оборона її інтересів. Чи з книжки в XI в. балакає старий келїйний чернець, чи невідомий пост-патріот у XII в., чи в XVII в. посилає свої грімкі послання з афонської гори затворник Вишенський, чи відважно боронить своєї віри український полеміст, чи про турецькі походи співає народня пісня, чи нові письменники промовляють до сердець свого народу простою мовою,— все се робить ся з одного мотиву: з л ю б о в и д о р і д н о ї з е м л ї. Може не все й не в усїх творах видко се однаково ясно, може нераз треба дошукувати ся його, але-ж ми знаємо, що вихованє на рідним письменстві нове українське поколїннє створює собі на основі його свій окремий, чисто український національно-полїтичний світогляд, а далї й виставляє свої національно-полїтичні домагання.

Нїхто так докладно не зрозумів ваги нашого письменства для нашого національного розвитку, як російське правительство. Цїлим рядом указів, починаючи від XVIII в., старало ся воно придушити наше рідне слово, переслїдувало народнїх кобзарів, обсмішувало прояви нашої національної лїтератури, а далї зважило ся на найганебнїйший вчинок: заборонило в 1876 р. зовсїм українське письменство! Але-ж ми мали щастє, що в тих страшних часах наше слово найшло собі захист у Галичинї, наша лїтература не завмерла, не замовкли письменники і як прийшов 1905 р. він нас на

1*

полї письменства не застав непідготованими. Були в нас люди, що хоч тайком, але-ж виховали ся на рідним письменстві, нишком кохали рідне слово, і отсї люди повели лїтературу на новий шлях розвитку.

Та все-таки російський уряд по части свого добив ся. Офіціяльна російська школа, безнастанне заперечуванне істнування української лїтератури в російській пресї, переслїдуванне за читанне українських книжок, понижуванне серед несвідомого українського суспільства народньої мови, висміюванне всього, що хоч трохи пахло українством,— все се загнало наші маси в глухий кут. До того долучило ся багато инших справ: незорґанїзована донедавна книгарська справа, великі перешкоди, які робив російський уряд при перевозї українських книжок зза кордону, недостача відповідньої кольпортажі (продажа книжок з руки), все до купи причинило ся до поширення погляду, що української лїтератури загалом нема, а як і є, то поважного в нїй нїчого нема. Наслїдок сього був такий, що люди вхопили ся за російську книжку...

Міжтим українська лїтература, головно в останнїх часах, розростала ся і зацїкавила й чужинцїв. Багато письменників почато перекладати на инші европейські мови, наше житте зацїкавило Европу. І на Українї перед війною справа стала направляти ся, тільки-ж завдяки полїтичним умовам не встигла направити ся як слїд. Загалом читачі не визнавали ся, що саме цїкаве в нашім письменстві й що конче з нього треба собі засвоїти. Дальші рядки мають дати відповідь на се питанне. Се видало ся нам потрібним ще й тому, що ми знаємо, що багато з нас захоче закласти собі домашню бібліотеку, а то у своїм селї, чи містечку, чи хочби в містї заведе громадську книгозбірню. От і через те ми постарали ся, щоб наш список був доволї широкий, і по змозї при кожній книжцї подавали її цїну*).

Повний огляд ісотрії українського письменства подає твір Сергія Єфремова: „Історія українського письменства“. Сю книжку повинен собі й придбати кожний на власність, бо вона не тільки тим цїнна, що в коротких словах одає погляд цїлого

---

*) Цїни за галицькі видання подавали ми в коронах, за инші в карбованцях, але за сї остонні ми не відповідаємо, бо їх ми позбирали з австрійських катальоґів і перекладали корони на карбованцї, а через те цїна за ті книжки може уважати ся тільки приближною.

письменства, але ще й тим, що подає на кінці кожного уступу ще й спис книжок, з яких докладнїйше можна довідати ся про поодиноких письменників. Вона написана дуже гарною лїтературною мовою, а до того стиль у нїй легкий, кожний зрозуміє її добре. З шкільних підручників, яких уживають по українських середнїх школах в Австрії, назвемо книжку Олександра Барвінського: „Огляд української лїтератури“, Львів, 1910, ц. К 1·50. Се тільки сама історія, а є ще й христоматії; от по ґімназіях уживають ся того самого автора: 1) „Виїмки з української народньої словесности“ (для VI кл. ґімназійної), Львів, 1904, ц. К 1·50, 2) „Виїмки з української лїтератури XIX в.“, ч. I, Львів, 1905, ц. К 3 (для VII кл.), ч. II, Львів, 1903, ц. К 4 (для VIII кл.). Се христоматії, вибір з українських письменників, на початку є й лїтературні огляди. По вчительських семинаріях учать з такої книжки Барвінського: „Вибір з української лїтератури“ для III і IV рр. учительської семинарії, Львів, 1910, ц. К 4. Ся книжка навіть трохи придатнїйша від тих, що їх вживаєть ся по ґімназіях тим, що не дуже входить у подробиці та ще й містить у собі виїмки з старого й середнього українського письменства. Тільки-ж у Ол. Барвінського характеристики письменників не все вірні. Так і видко, що йому більш подобають ся ті, що підходять до його полїтичного світогляду, а деяким письменникам, як от: Драгоманову, Франкови автор робить просто кривду. Та й у його христоматії познаходили місце такі письменники, про яких досить сказати кілька слів (В. Барвінський), а нема таких навіть, як Франко. Та, не зважаючи на ті хиби, з книжкою варто познайомити ся.

Про старе письменство до кінця XIV в. інформує нас книжечка Богдана Лепкого: „Начерк історії української лїтератури“ (Галицька Накладня Оренштайна, Коломия), 2 частини. Перебіг розвитку історії цїлого письменства подає розвідка Івана Франка: „Южно-русская литература“ в Энциклопедическомъ Словарѣ Брокгауза-Эфрона. Сей самий автор написав досить широку книжку п. заг. „Нарис історії української лїтератури до 1890 р.“, Львів, 1890, ц. К 4. Та не всї частини сього нарису однаково придатні для читача. Головно те, що Франко пише про 60 рр. має характер більше споминів, автор вдоволяєть ся тільки вичислюваннєм творів і поодиноких лїтературних явищ. Зате йогож нариси про письменство по 1890 р. п. з. „Молода Україна“ (Львів, 1910, ц. К 2) дуже цїкаві й книжка дуже гарна. Про старе

й середнє письменство найдете дуже гарні нариси у великій „Історії України“ проф. М. Грушевського у томі III (старе) й VI (середнє). Про найновійше наше письменство докладно говорить Олександер Грушевський у творі „Зі сучасної української літератури“, нариси й характеристики, Київ, 1909, ц. 80 коп. Розуміють ся, що сї книжки найбільш підхожі, подають закруглений образ або цїлої історії українського письменства або якоїсь її частини. Поза тими творами є ще багато спеціяльних праць, присвячених поодиноким добам нашого письменства або поодиноким письменникам, але ми їх поминаємо. З авторів, що писали огляди українського письменства по російськи, назвемо: Петрова Н. І.: „Очерки изъ исторіи украинской литературы XVII и XVII ст.“, Київ, 1911, ціна 3 карб. і „Очерки изъ исторіи украинской литературы XIX ст.“ Київ, 1884 р., 2·50 карб. На сей останнїй твір появила ся чудова рецензія професора Дашкевича, яка й виросла у велику працю п. з. „Отзывъ о сочиненіи Петрова“ і т. д. Сей твір до сьогодні одинока справдї наукова історія нашого письменства.

На території України з недостачі своїх шкіл довго не було окремих українських христоматій. Аж у 1902 р. видавництво „Вік“ з нагоди століття появи Енеїди Котляревського зладило антольоґію (вибір) з українських письменників і видало її в Київі в трьох томах п. з. „Вік“ (1798—1898), 1902, ц. 5 карб. Том I (діждав ся другого видання) містить у собі поетичні твори від Котляревського аж до 1900 р., т. II і III мають в собі прозові твори. Ся антольоґія, яка крім портретів поміщує коротенькі огляди життя й дїяльности письменників, та й ще спись праць про них, заступала донедавна Українцям шкільні підручники. Згадати ще треба „Українську Музу“, збірник поетичних творів українських поетів від Котляревського до наших днів, Київ, 1909, ц. 2 карб., та „Акорди“, антольоґія української лїрики від смерти Тараса Шевченка, Львів, 1903, ц. К 7·50. З декляматорів поручаємо збірник „Досвітні Огні“, збірка поезії й прози до читання й деклямації, Київ, 1903, ц. 1·50 карб. і „Розвага“, т. I і II, Київ, 1906 і 1908, ц. I т. 1·50 карб., II т. 1 карб.

Повним виданнем творів старших письменників від Котляревського зайняло ся львівське товариство „Просвіта“, яке досї видало твори Котляревського, Гулака-Артемовського, Гребінки, Квітки-Основяненка, Маркіяна Шашкевича, Головацького, Миколи Устіяновича, Метлинського, Костомарова, Шевченка, Кулїша, Гльбова, Володимира Шашкевича, Клим-

ковича, Олекси Стороженка, Руданського, Воробкевича. Виданнє називаєть ся „Руська (українська) письменність“. Воно дуже дешеве. Кожний том обіймає пересічно поверх 500 сторін друку й коштує всього-на-всього у гіршій оправі К 1·60 (поверх 60 коп.), у ліпшій—К 2 (80 коп.).

Таке саме завданнє поставило собі київське видавництво „Вік“, яке досі видало твори Котляревського, Гребінки, Марка Вовчка, Мирного, Руданського, Глібова, Свидницького, дещо з Франка, Бордуляка, Марковича і инш. І сі видання дешеві й навіть ліпші, бо кожна книжка має на початку велику передмову.

На велику увагу заслуговує видавництво „Українська Видавнича Спілка“, яке також видає твори українських письменників: Ів. Франка, Кобринської, Ковалева, М. Кобилянської, Коцюбинського, Маковея, Мартовича, В. Стефаника, Лесі Українки, Стороженка, Марка-Вовчка, Панаса Мирного і ин.

Незвичайно чепурні й гарні видання видавництва „Дзвін“ у Київі, де виходять твори В. Винниченка, Лесі Українки, Вороного.

Є ще инші видавництва, напр. „Череповського“ у Київі (виходять твори Нечуя-Левицького), „Лан“, „Криниця“, „Час“, видання „Товариства прихильників української науки, штуки й літератури“; у Галичині відоме ще видавництво „Загальна Бібліотека“, що виходить у Коломиї заходом Я. Оренштайна (Галицька Накладня) й досі видало багато творів українських письменників по досить доступній ціні. Крім них є ще кілька инших: „Новітня Бібліотека“, Львів, „Молода Муза“, Львів і т. ин.

З старого нашого письменства кожний повинен прочитати поему „Пісня про поход Ігоря Святославича“ в перекладі Василя Щурата (Львів, 1907, ц. К 1). Крім того ся поема вийшла вже під час війни заходом „Української Культурної Ради“ у Відні в перекладах ріжних авторів (Т. Шевченка, М. Максимовича, С. Руданського, П. Мирного, В. Щурата й Б. Лепкого). Се виданнє дуже чепурне й гарне (кирилицею) й має на початку гарну передмову про саму поему. З сеї поеми можна багато довідати ся про колишнє наше життєбуттє, а до того вона сама дуже гарна. Решта з нашого старого й середнього письменства нам по більшій части недоступна через те, що й мова незрозуміла (в старім пись-

менстві вона церковно-славянська, в середнїм—мішана), і сам зміст не дуже принадний. Але-ж усе-таки познайомити ся з ним треба, бодай у виїмках. Задля того поручаємо шкільний підручник, що його вживають в українських ґімназіях Австрії: Др. Михайло Пачовський: „Виїмки з українського письменства від XI до XVIII ст.“, Львів, 1911 р., ц. К 1·50. Читаючи сї виїмки, треба кирильські букви вимовляти зукраїнська, а не зросійська так, як читало ся в нас доти, доки Росія не забрала України, й як ще читаєть ся й досї по церквах у Галичинї й на Буковинї, отже: ѣ як ї або і (не як є), восьмеричне и як и, (а не як і, отже на и є два знаки, бо й єри читаєть ся як и), е треба вимовляти твердо, а не як є і т. ин.

Але-ж не тільки з творів старих письменників можна довідати ся про колишнє духове житте наших предків. У допомогу нам стає крім історії („Ілюстровану Історію України“ проф. М. Грушевського, Київ, 1917, повинен не тільки кожен прочитати, але й мати в себе вдома) ще й народня словесність, і то історичні пісні, казки, перекази і т. ин., бо-ж їх складали невідомі творцї в тім часї, коли відбували ся давнї події, вони були очевидцями тих подій, про які складали твори. Але-ж тому, що ті твори не були списані, а переходили від поколїннє до поколїння, справжнї їх слова (текст) дуже переплутували ся, і аж треба було учених, щоб з тих творів вигрібати хоч приближну правду.

Український народ дуже багатий історичними народнїми піснями й переказами. Нема такої події в нашій історії, про яку не було-б співанок. Сї пісні мають дуже велику літературну вартість, вони виявляють високу культуру нашого народу, тому кождий Українець повинен їх прочитати. Найкраще виданнє сих пісень ураз з поясненнями й історичними помітками се В. Антоновича й М. Драгоманова: „Историческія пѣсни малорусскаго народа съ обясненіями“, т. I і II, Київ, 1874—75, ц. 2·30 карб. за обидва томи. Продовженнем сїєї працї являєть ся твір М. Драгоманова: „Політичні пісні українського народу XVIII—XIX ст.“, ч. I і II, Женева, 1883, ц. К 7·50 і „Нові українські пісні про громадські справи“, Женева, 1881, ц. К 3·50. Є ще багато инших збірників народнїх пісень, але всїх їх прочитати не сила.

Крім того з творів нових письменників XIX в., які старали ся відтворити в своїх писаннях давнину, можна багато дечого довідати ся про житте наших предків. Се т. зв. історичні поеми, історичні повісти, історичні драми і т. ин.

Кожний з нас повинен знати отсї історичні твори нашого нового гарного письменства. Письменники, заки забирали ся писати сї історичні повісти, драми і т. ин., мусїли докладно познайомити ся з історичними джерелами, мусїли вживати ся в ті часи, про які писали; люди, про яких вони говорять у своїх писаннях, коли їх навіть і не було в історії, ті люди замальовані письменниками такими, якими мусїли-б бути, колиб вони були жили на світї.

1. З княжих часів. Ів. Франко: Сон князя Святослава, драма в пятьох дїях, Львів, 1895, ц. 80 сот.; Корнило Устіянович: Ярополк, траґедія в шістьох дїях (Виїмки Барвінського, ч. II); Ів. Франко: Захар Беркут, повість, образ громадського життя Карпатської Руси в XIII в., Львів, 1902, ц. К 1·60; В. Щурат: Історичні пісні, Львів, 1907, ц. К 1; М. Вороний: Євшан зїлля, поема (У. М.*], стор. 848); А. Могильницький: Скит Манявський, поема (Р. П., III, 2, стор. 456, Львів, 1913).

2. З литовсько-польських часів незвичайно цїкава книжка Ореста Левицького: Волинські оповідання, Київ, 1914, ц. 90 коп.

3. З козацьких часів. а) бої з Турками: Б. Грінченко: Ясні зорі, драма на пять дїй, Київ, ц. 30 к.; П. Кулїш: Байда, князь Вишневецький, драма на пять дїй; М. Старицький: Маруся Богуславка, драма на пять дїй, Київ, 1899; С. Воробкевич: Турецькі бранці, оповіданнє; його поеми: Мурашка, Скалозуб (Р. П., т. XII, ч. I, стор. 241—261; ч. II, стор. 5—24); Т. Шевченко: Поеми: Іван Підкова, Гамаліїя; П. Кулїш: Сагайдачний, драма на 5 дїй; О. Маковей: Ярошенко, повість, Львів, 1905, ц. К 3·60; б) бої з Поляками: поеми П. Кулїша: Солониця, Кумейки, Дунайська дума, Настуся, Великі проводи (Р. П., VI, 1); Т. Шевченко: Тарасова ніч, поема; М. Гоголь: Тарас Бульба, переклад Садовського, Київ, 1910, ціна 30 коп. або переклад Уманця, Одеса, ц. 50 коп.; М. Костомарів: Переяславська ніч, драма (Р. П., т. 4); Б. Грінченко: Степовий гість, драма; О. Стороженко: Марко проклятий, повість, Львів, 1903, ц. К 1·40; П. Кулїш: Царь Наливай, драма на пять дїй; М. Старицький: Облога Буші, повість, Львів, ц. 40 сот.; його-ж: Остання ніч, драма на дві дії.

---

*) Скороченнн: У. М.—Українська Муза; Р. П.—Руська Письменність.

3. З гетьманських часів. М. Старицький: Богдан Хмельницький, драма на пять дій; Перед бурею, історичний роман (по російськи) з часів Хмельницького, Київ, 1899, ц. 2 карб.; Ів. Нечуй-Левицький: Гетьман Іван Виговський, історична повість, Львів, 1900, ц. К 2·40; В диму та полумї, драма; П. Кулїш: Чорна Рада, найкраща українська історична повість-хроніка з 1663 р., Одеса, 1900, ц. 50 коп., з іллюстраціями 2 карб., Г. Н. Коломия, ц. К 1·80; Д. Мордовець: Дві долї, Львів, 1898, ц. К 2; М. Костомарів: Чернигівка (розмови по українськи, а що від себе автор каже—по російськи) у перекладї М. Грінченкової, Київ, 1908, ц. 40 коп.; Старицька-Черняхівська: Гетьман Дорошенко, пєса на пять дій, Київ, 1912, ц. 50 коп.; В. Пачовський, Сонце руїни, траґедія, Жовква-Київ, ц. К 3·50; Б. Грінченко: Серед бурі, драма на пять дій, Львів, 1899, ц. 70 сот.; І. Тобілевич: Гандзя (Драми, т. V); С. Руданський, поеми: Мазепа, Скоропада, Полуботок, Велямін, Апостол, Мініх (Р. П., IX, 2, стор. 62—128).

4. Гайдамаччина. Т. Шевченко: Гайдамаки; І. Тобілевич: Сава Чалий, драма на пять дій (Драми й комедії, т. VII).

5. Запорожжє. Стороженко: Оповіданнє столїтнього дїда Коржа, Кіндрат Бубненко-Швидкий (Р. П., т. 8).

———

З нового письменства, почавши від Котляревського повинен кождий прочитати отсї твори:

І. Котляревського, Полтавця, родоначальника нової української лїтератури (1769—1838): „Енеїда“ й „Наталка Полтавка“. Найкраще виданнє „Віку“ п. з. „Твори І. Котляревського“, під ред. С. Єфремова, з малюнками, Київ; обовязково треба прочитати вступ, стор. I—XXX. Є ще й виданнє львівської „Просвіти“ (Р. П., т. I, Львів, 1908); тамже крім творів Котляревського містять ся ще й твори П. Гулака-Артемовського й Е. Гребінки. Читаючи „Енеїду“, треба мати на увазї, що се травестія — перебірка поважного твору латинського письменника на смішний лад, тому вона й „перелицьована“, але ж за „смішним“ можна дочитати ся дуже багато поважних річей і заміток про наше житте в XVIII в. Звертаємо увагу передусїм на III частину „Енеїди“, на „Пекло“.

З Гулака-Артемовського (1790—1866), що звернув увагу на відносини між панами й кріпаками, кожний повинен знати сатири: „Пан та Собака“ враз з Супліков до

Грицька Основяненка, „Солопій та Хивря“, „Тюхтій та Чванько“, „Дещо про Гараська“, з переспівів „Рибалка“.

З Е. Гребінки (1812—1848) треба прочитати всі його „Приказки“ тому, що вони дають нам сякий-такий образ відносин на Україні. Не завадило-б познайомити ся з передмовою до „Ластівки“: „Так собі до земляків“, бо там і мова гарна, й малюєть ся відносини тодішніх Українців до рідного слова.

Ще є такі видання сих обох авторів: Артемовський-Гулак: Сочиненія, Київ, 1888, ц. 25 коп.; Е. Гребінка: Українські твори з передмовою Єфремова, Київ 1906, ц. 25 к.

Г. Квітку-Основяненка (1778—1842), першого українського повістяра, не завадило б прочитати цілого. Кращі видання такі: Малоросійськія повѣсти и разсказы, т. I—II, Харків, 1899, ц. 2 карб., дешевше київське виданнє 1905, ц. 90 коп., львівське виданнє Р. П. обіймає 2 томи 1904—5. Хто-б не встиг прочитати цілого Квітку, повинен познайомити ся хоч з такими повістями: з сатирою „Салдацький патрет“, відповідь російським критикам (нарізно: Одеса, 1906, ц. 15 коп.), „Маруся“ (львівське виданнє 1911, ц. 50 сот.), „Козир-дівка“, про непорядки в судівництві (Харків, 1887, ц. 12 коп.), „Сердешна Оксана“, про постої Москалів (Київ, 1907, ц. 10 коп.), „Перекотиполе“, про деморалізацію з міста (Харків, 1887, ц. 10 к.), „Божі дїти“ (Харків, 1887, ц. 10 к.), „Щира любов“ (Харків, 1897, ц. 10 коп.). Драматичних творів Квітки можна й не читати. Повне їх виданнє вийшло у Київі 1910 р. п. з. „Драматичні твори“, ц. 40 коп. Якби хто наскочив на „Листи до любезних земляків“ (та й так у повістях велике говінне перед сильними сього світа!) і йому стало неясно, як се так, що письменник, який перший у Европі вивів селянина в повісти, висловлює такі непоступові думки, на се дістане відповідь у Єфремова: „Історія українського письменства“, стор. 230—231 і 242. На сій останній сторінці вияснюєть ся, чому деякі письменники так зв. харківського кружка годили любов до рідного народу з російським патріотизмом (Квітка, Гулак, Метлинський, Корсун).

З инших письменників т. зв. харківської громади доволї прочитати ті твори, які містять ся по антольоґіях, напр. у „Віку“, в „Українській Музї“ або в христоматії Ол. Барвінського: Л. Боровиковський („Вік“, I, стор, 30—33); В. Забіла (У. М., стор. 160—174). М. Петренко (У. М. стор. 177—184). О. Афанасєв (Вік, I, стор. 70—76). З А.

Метлинського (1814—1870), повне видання „Просвіти“ (Р. П., IV, Львів, 1906), слід прочитати такі вірші, що характеризують його як поета могил, напр. Степ, Козак, Гайдамака, Чумак, Козак та буря, Козача смерть, Глек, але передусім його чудовий вірш „Смерть бандуриста“ (Він мав вплив на галицького поета Маркіяна Шашкевича). З віршів М. Костомарова (1817—1885) доволі пізнати те, що містить ся по антальоґіях (На добраніч, Ластівка, Зорі). Зате кожний повинен познайомити ся з дуже важним твором М. Костомарова п. з. „Двѣ русскія народности“ (в українськім перекладі, Р. П., т. IV, стор. 412—477).

З галицьких письменників 40 рр. XIX в. доволі прочитати те, що містить ся в христоматії О. Барвінського (ч. I). Повне видання всіх сих письменників вийшло заходами львівської „Просвіти“ (Р. П., III, 1—2, Львів, 1931). Треба звернути увагу, що тільки одного Маркіяна Шашкевича (1811—1843) може державний Українець читати зовсім легко, (бо у нього і стиль і мова народні — у инших письменників (Я. Головацький, А. Могильницький) дуже багато польських, церковних і російських слів і стиль їх не народній. Але тому нема чого дивувати ся, бо се всі були панотцями й через те в них загніздила ся церковщина. Заки станете читати твори галицьких письменників, треба обовязково переглянути огляд Барвінського або ще краще Єфремова, стор. 323—332.

Само собою зрозуміле, що Т. Шевченка (1814—1861) повинен прочитати кождий цілого. Найліпші видання петербурзькі: впорядкував В. Доманицький (Петербург, 1907, ціна 2 карб.), і видання товариства імени Шевченка (Петербург, 1908, ц. 3 карб.*). Є ще київське видання з 1911 і одеське з 1912, ц. 1·50 карб., але сі видання вже неповні, так само як неповне видання Яковенка (Петербург, 1911, ц. 2 карб.). Зате конче треба прочитати II том „Кобзаря“ видання Яковенка, бо в нім містять ся життєписні матеріяли, дневник

*) Найновійша життєпись Шевченка — се поки-що праця О. Конїського: „Т. Шевченко—Грушевський“, критично-біоґрафічний нарис, т. I—II, Львів, 1898, ц. 7 К. Є ще й поодинокі біоґрафічні нариси сього самого автора, які вийшли у Львові. І так є кілька праць про Шевченка, з якими варто познайомитя ся, напр. М. Драгоманів: Шевченко, українофіли й соціялїзм, Львів, 1906, ц. 2 К.; Ів. Франко: Шевченко героєм польської революційної легенди, Львів, 1901, ц. 40 сот.; Ф. Сїрко: Тарас Шевченко й його думки про громадське життє, Львів, 1906, ц. 60 сот.; С. Єфремов: Шевченко. збірка, Київ, 1914, ц. 1 карб.; В. Щурат: З життя і творчости Тараса Шевченка, Львів, 1914, ц. 70 сот; Др. Щурат: Літературні начерки, Львів, 1913, ц. 2 К; Ст. Смаль-Стоцький: Читанє Шевченкових поезій Львів, 1914, ц. 30 сот.; М. Євшан: Тарас Шевченко, Київ, 1911, ц. 80 коп. і т. ин,

поета, листи й матеріяли про арештуванне Шевченка та його дві російські поеми (переклав на українську мову В. Щурат і видав у Львові, 1914, ц. 1 К). З галицьких видань найлїпше виданне Романчука, заходом „Просвіти“, в двох томах (Р. П., т. V); жалкувати тільки, що вірші в сїм виданню не йдуть за порядком, як поет писав, а по змістови—і се дуже баламутить). Є й ілюстровані видання творів Т. Шевченка (напр. „Гайдамаки“ з малюнками Сластьона, Петербург, 1886, ц. 5 карб.), є виданне його творів (під редакцією І. Франка I—II, Львів, ц. по 3 К), є ще й збірник творів, які здебільша заборонені були в царській Росії, п. заг. „Поезії, заборонені в Росії“ (Женева, 1890, ц. 3 К), є також вибір творів Шевченка, гарне виданне „Союза визволення України“ у двох частинах („Кобзарь“, ч. I і II, Відень, 1914—1915, ц. 2 К). Повісти, які Шевченко писав по російськи, вийшли в українськім перекладї в двох виданнях: у львівськім („Кобзарь“, т. III і IV, Львів, 1898, ц. по 3 К) і в київськім під заг. „Повісти“ (т. I і II, „Вік“, Київ, 1901, ц. по 40 коп.). Сї повісти треба прочитати тому, що в них містить ся дуже багато з життя самого Шевченка (напр. повість „Художник“, „Музика“). Зокрема дуже радимо прочитати „Дневник“ Шевченка (по українськи в скороченню: Р. П., том V, 2, стор. 361—492.

З письменників-шістьдесятників треба познайомити ся з такими авторами:

Пантелеймон Кулїш (1819—1897), одиноке повне виданне в шістьох томах львівської „Просвіти“ (Р. П., т. VI, 1—6). Кулїша треба прочитати цїлого. Більшість його творів має велику вартість (збірник поезій „Досвітки“, Р. П., т. VI, 1, стор. 80—248, повісти й оповідання, головно-ж повість „Чорна Рада“ й оповіданне „Орися“, т. V). Але-ж є в нього й таке, що наводить страшну нудьгу, що хочеть ся зараз твір так і кинути геть (поема „Маруся Богуславка“, драми), є багато його віршів („Хуторна поезія“, „Дзвін“), що не виявляють нїякої артистичної вартости, а є звичайною публїцистикою—Кулїш зводить підрахунки з своїми полїтичними противниками, — але прочитати їх треба, бо з них так і бє краса українського вислову, з них можна пізнати, яка багата наша мова, як нею треба володїти, словом навчити ся лїтературної української мови. Через те ми радили-б дуже всїм тим, що хочуть добре знати по українськи, читати ще й переклады Кулїша з европейських письменників (Шекспір:

13 драм і комедій, Львів, В. С.*), ціна від 1 К до 1·60 К; Святе письмо, Відень, 1906; Байрон: „Дон Жуан“, Львів, ціна 40 сот., „Чайльд Гарольдова мандрівка“, Львів, 1905, ц. 1·80 К, „Позичена кобза“ й загалом його переспіви (Р. П., т. VI, 3). Щоб зрозуміти сяк-так діяльність Куліїшеву та його значіннє в письменстві, треба доконечне прочитати відповідні місця з Єфремова, стор. 283—291.

Марко Вовчок (1834—1907), твори видання „Вік“, Київ, 1902, т. I—II, ц. по 50 коп. Є й львівське виданнє: „Народнї оповідання“, т. I—II, Львів, 1903—1904, ц. по 2 К. До сих двох томів долучено ще вибір оповідань, які писані авторкою по російськи, але таких, що зачіпляють українське житте. Се III том оповідань у перекладї Василя Доманицького, Львів, 1904, ц. 3·80 К. Вийшли ще й „Посмертні оповідання“ Марка Вовчка, Київ, 1910, ціна 80 коп., які треба прочитати. Загалом, як хто хоче знати складню (синтаксис) української народньої мови, хто хоче пізнати її простоту й відчути в тій простотї красу, нехай читає Марка Вовчка. Се не тільки співак кріпацького горя, але й великий знавець народньої мови. Недурно сказав Шевченко Турґеневу, як той запитав ся, звідкіля йому навчити ся по українськи: „Читайте Марка Вовчка, він один у нас знає по українськи!“ Марко Вовчок—а власне її спосіб писання—найшов наслїдувачів у нас, але з них досить пізнати тільки Ганну Барвінок (Олександру Куліїшеву, 1828—1912), оповідання котрої вийшли в Київі, 1902, п. заг. „Оповідання з народнїх уст“, ц. 1·80 карб. І в найновійших часах виявив ся вплив сього письменника (Проскурівна, Тесленко), та про се буде далї.

Гарною народньою мовою писані й легким гумором навіяні оповідання Олекси Стороженка (1805—1874), що вийшли у Львові двома виданнями В.С. (Львів, 1901—5, ц. К 2·95) і „Просвіти“ (Р.П., т. VIII).

Леонїд Глїбов (1827—1893) здобув собі славу своїми байками, які кожний повинен знати, бо се наш Езоп, наш Крилов. Є їх кілька видань, найкраще—видавництва „Лан“ з малюнками, Київ, 1910, ц. 30 коп. Є й повні збірники творів Глїбова: київське (Твори, Київ, 1904, ціна 75 коп., виданнє цінне задля своєї передмови) і львівське (Р.П., т. VII, 1—280). Тамже містять ся твори двох Галичан шістьдесятників: Ксенофонта Климковича й Володимира Шашкевича, які не завадило-б переглянути; познайомити ся з їхньою

*) Видавнича Спілка.

діяльністю можна з хрестоматії О. Барвінського (Виїмки, т. другий). Цікавий з тої доби галицького життя щей Хведір Заревич (повість „Хлопська дитина“, Львів, 1901, ц. К 1·80).

З Якова Щоголева (1824—1898) доволі прочитати ті вірші, які містять ся в антольоґіях (У. М., 217—232, збірники віршів: „Ворскло“, „Слобожанщина“, Харків, 1898, ц. 1 карб.). Те саме відносить ся до Кулика (У. М., 315—320), Володимира Олександрова (У. М., 323—327), Корнила Устіяновича (Барвінський, Виїмки, том другий), Сидора Воробкевича (Барвінський, Виїмки, том другий; вибір творів, Р. П., т. XII), Василя Мови (У. М., 305—312). Тільки-ж сього останнього драму „Старе гніздо й молоді птахи“ (Київ, 1908, ц. 80 коп.) радимо перечитати цілу.

Заохочувати читати любленого всїма талановитого автора смішних „Співмовок“ Степана Руданського (1830—1873) нема чого. Збірне виданнє його творів появило ся у Львові двома накладами: „Наукового Товариства імени Шевченка“ (друге виданнє в сїмох томиках, ціна 12 К) і „Просвіти“ у трох томах (Р. П., т. IX, 1—3).

На жаль мало відомий в нас письменнмк Наталь Свидницький (1834—1871). Правда, він написав тільки один твір „Люборацькі“ (Київ, 1901, ціна 65 коп.; виданнє ціннє задля передмови Кониського), але з книжкою повинен кождий познайомити ся. Картини бурсацького життя виходять куди краще в Свидницького ніж у російського письменника Помяловського й дають гарний образ помосковщення і польонїзації Правобережя.

Невеличкий вклад в українську літературу Данила Мордовця (1830—1905) — його оповідання вийшли в Петербурзї, 1885, ц. 80 коп. і у Львові, 1904, ц. 60 сот. — повинен також кождий з нас знати. Не завадило-б познайомити ся з українською перерібкою його повісти „Сагайдачний“ (Київ, 1909, ц. 20 коп.).

З буковинського поета Осипа Федьковича (1834—1888) треба прочитати вірші (найкраще з видань для молодїжи, Львів, 1907, ціна 2 К, бо в нїм містить ся передмова про житте й дїяльність поета) і повісти (для державного Українця приступні найкраще у виданню Драгоманова під заг. „Повістї Осипа Юрія Федьковича“ з переднїм словом про галицько-руське письменство, Київ, 1876). О. Федькович великий знавець народнього гупульського побуту (се виявляєть ся в повістях), має дуже гарний вислів, мова в нього дуже багата й тільки зразу робить труднощі,—поет уживає

своїх рідних гуцульських слів і гуцульських форм, — далі вже читач звикає. В повістях нагадує він по трохи Основяненка й Вовчка, які мали на нього вплив. Повне виданнє його творів видає львівське „Наукове Товариство імени Шевченка“; досі вийшло 4 томи, ц. 16 К.

Велике виховуюче значінне мають деякі повісти Олександра Кониського (1836—1909), який довгий час гуртував коло себе інтеліґентну молодіж державної України. Радимо пізнати його повісти: „Грішники“, роман, Львів, 1895, ц. 1 К, „Юрій Горовенко“, Львів, 1885, ц. 60 сот., „Непримирена“, Львів, 1902, ц. 40 сот., „В гостях добре, дома ліпше“, Львів, 1885, ц. 1 К, „Семен Жук і його родичі“, „Молодий вік Максима Одинця“, Львів, 1902, ц. 2 К. Оповідання О. Кониського вийшли в чотирьох томах в Одесі й у Ялті, вибір з поем у Львові, 1901, ц. 30 сот. Про житте й дїяльність Кониського треба прочитати книжечку Ів. Франка, що вийшла у Львові, 1901, ц. 25 сот. Розуміть ся, що сильно поможе зрозуміти Кониського як письменника те, що пише Єфремов на стор. 313—319.

Щоб бодай зверха пізнати, чим був Михайло Драгоманов (1841—1895) для розвитку українського письменства, треба прочитати книжку Павлика: „Драгоманов і його роля в розвитку України“, Львів, 1907, ціна 50 сот., і „М. Драгоманов, його ювилей і смерть“, Львів, 1896, ц. 2 К.*)

З письменників, що розвинули свою дїяльність після оголошення указу про заборону українського письменства 1876 р., треба зазнайомити ся з Михайлом Старицьким (1840—1904), і то головно з віршами: „Поезії“, Київ, 1908, ц. 2 карб. З його драматичних творів поручаємо „Не судилось“, „В темряві“ й його історичні драми (див. вище). Тим, що займають ся по селах аматорськими виставами, подаємо до відома, що драматичні твори Старицького (з літературного боку неважні, по більшій части перерібки з инших письменників: Мирного, Левицького, Олександрова, Гоголя) вийшли в трьох томах, то в Москві, то в Київі, по 2 карб. за том. Для тих же театрів поручаємо драматичні твори Марка Кропивницького (1841—1910), які вийшли

---

*) Ще краще можна дізнати ся про те з його друкованної „Переписки з Павликом від 1876—1895 р.“ в сімох томах, Чернівці, 1910—1911, ціна за том 2·50 К, з „Листів до Івана Франка й инших“, Львів, 1908, ц. 4·40 К, з „Переписки з Окуневським“, Львів, 1905, ціна 3 К Крім того кождий повинен би прочитати: „Собраніе политическихъ сочиненій“, Париж, 1905—1906, ц. 18 К, та зазнайомити ся з його популярними книжечками, напр. „Рай і поступ“, „Листи на наддніпрянську Україну“, „Швайцарська республика“ і т. ин.

в Харкові в трьох томах (друге виданнє першого тому вийшло в Полтаві), по 1·50 карб. за том. З літературного боку мають вагу тільки такі драми: „Глитай“, „Зайдиголова“, та почасти „Дай серцеві волю, заведе в неволю“ й „По ревізії“ і їх треба-б прочитати. Зате обовязково кождий повинен познайомити ся з усїма творами найбільшого українського драматурґа Івана Тобілевича-Карпенка Карого (1845—1907). Вони вийшли в Одесї й Полтаві в пятьох томах (другим виданнєм I і II том у Київі), ціна по 1·50 карб. до 2 карб. за том. У першім томі містить ся огляд життя й дїяльности письменника. Поодинокі драми Тобілевича можна набути й окремо по 20 коп. за твір (Безталанна, Бондарівна, Бурлака, Мартин Боруля, Розумний і дурень, Сто тисяч, Хазяїн і т. ин.). Є ще й окреме виданнє „Суєти“ (Г. Н. в Коломиї) та воно дуже недбале, коректа погана, цїлі розмови повипускані.

Так само кождий повинен познайомити ся з творами основника українського роману, визначного українського повістяра Івана Нечуя-Левицького (1838—1918), твори якого вийшли досї у вісьмох томах у Київі (по більшій части заходом Черповського) п. з. „Повісти й оповідання“, ц. по 1·50 карб. за том. З окрема поручаємо такі повісти: „Нахаба“— з життя духовенства на Правобережі (Причепа), „Хмари“ (львівське виданнє 1904, ц. 4·80 К) — українська інтелїґенція 60 років, „Старосвітські батюшки та матушки“ (Київ, 1905, ц. 1·20 карб.), а далї повісти з народнього життя: „Бурлака“, „Кайдашева сїмя“, „Микола Джеря“, „Баба Параска та баба Палажка“, „Рибалка Панас Круть“, „Пропащі“, „Не той став“; з попівського життя: „Поміж ворогами“, та з інтелїґентних кругів: „Над Чорним морем“. Розуміють ся, що читаючи в збірнім виданнї Ів. Левицького такі статї, як „Сучасна часописна мова на Українї“ й „Криве дзеркало української мови“, не треба брати собі до серця висновків автора, бо-ж вони дуже баламутні й не відповідають дїйсности. І загалом ті твори, що їх автор пише у новійших часах (напр. цїлий сьомий том) не виявляють ні тої свїжости думок, ні такого таланту, як давнїйше.

І твори Панаса Мирного (прибране імя) не повинні бути нам чужими. Він же найбільший сучасний повістярь-психольоґ, який обурюєть ся проти сучасного ладу та його несправедливости, й найлїпший знавець мови поміж живучими письменниками. Його твори вийшли в Київі заходом видавництва „Вік“, поки-що в трьох томах, по 1·50

карб. за том. Є ще й львівське виданнє його оповідань під заг. „Серед степів“, ц. 3 К. Кождий повинен прочитати отсї повісти Мирного: великий соціяльний роман „Хиба ревуть воли, як ясла повні“ (Пропаща сила), „Лихі люди“ (Львів, 1900, ц. 1.40 К), образ з тюрми, з життя революціонерів-інтеліґентів, „Лихий попутав“ (Львів, 1901, ц. 40 сот.),„ Лихо давнє й сьогочаснє“, — за кріпацтва й по його скасуванню, „Пяниця“, „Казка про правду та кривду“.

Розуміють ся, що не може бути ніодного з нас, що не пізнав би Івана Франка (1856—1916*). Всї ми повинні знати його вірші-збірники: „З вершин і низин“, Львів, 1893, ц. 3 К, „Зівяле листє“, львівське виданнє з 1896, ціна 1 К, київське, 1911, ц. 50 коп., „Мій Ізмараґд“ (нове виданнє п. з. „Давнє й нове“), Львів, 1901, ц. 3·40 К, „Із днїв журби“, Львів, 1900, ц. 2 К, „Semper tiro“, Львів, ц. 1·60 К; поеми: „Поеми“, Львів, 1889, ц. 1·60 К, „Панські жарти“, Львів, 1911, ц. 90 сот., „Мойсей“, друге виданнє, Львів, 1913, ціна 60 сот.; оповідання: „В потї чола“, збірник творів, т. I—III, Київ, 1903—1905, ц. 65 коп. за томик, а далї „Батьківщина“, Київ, 1911, ц. 40 коп., „Малий Мирон“, Львів, 1902, ц. 2 К, бориславські оповідання: „Полуйка“, Львів, 1899, ц. 1·40 К, „Маніпулянтка“, Львів, 1906, ц. 2 К, „Місія, чума і т. ин.“, сатиричні нариси, Львів, 1906, ц. 2·80 К, „Добрий заробок“, Львів, 1902, ц. 2 К, „З бурливих лїт“, Львів, 1902 ц. 2 К, „На лонї природи“, Львів, 1905, ціна 3·60 К, „Панталаха“, Львів, 1905, ц. 2 К — всї з життя робочого народу: селян, робітників, півінтеліґентів і т. ин.; повісти: „Петрії й Довбущуки“, Чернівцї, 1913, ціна 2 К, „Основи суспільности“ (Житє і Слово, річник 1896—1897), „Для домашнього огнища“, Львів, 1897, ціна 1 К, „Boa constrictor“ (вуж давун), з бориславського життя, Львів, 1907, ц. 2·20 К, „Перехресні стежки“, з життя галицької інтеліґенції, Львів, 1899, ц. 3 К, „Великий Шум“, з 40 років XIX ст. в Галичинї, Київ, 1908, ц. 50 коп.; драми: „Украдене щастє“, Київ, 1909, ц. 20 коп., „Учитель“, Київ, 1911, ц. 30 коп., „Майстер Черняк“, Львів, 1902, ц. 50 сот., „Будка ч. 27“, Львів, 1902, ц. 50 сот.

Збірне виданнє творів Франка почало виходити у Львовї 1902 р., але припинило ся на шостім томї. Се найважнїйші твори, котрі кождий повинен обовязково прочитати**).

---

*) Життєписні замітки дає книжечка М. Возняка, видана Союзом визволення України п. з. „Памяти Івана Франка“, Відень, 1916, ц. 2 К.

**) Щоб зрозуміти сяк-так діяльність Франка та його значінє, радимо перечитати твір Єфремова „Співець боротьби і контрастів“, Київ, 1913, ц. 75 коп.

Як у кого з вас є дїти, то давайти їм читати Франкові казки: „Абу Касимові капцї“, Львів, 1902, ц. 60 сот., „Без працї“, Київ, 1904, ц. 15 коп., „Коли ще звірі говорили“, Львів, 1903, ц. 80 сот., „Пригоди Дон Кіхота“ з малюнками, Львів, 1899, ц. 80 сот., „Лис Микита“, з малюнками, Київ, 1911, ц. 40 коп. Се всї такі „дїточі“ твори, що не завадить і старшим їх прочитати, такі вони гарні. Є ще й полїтичні казки, з якими варто також познайомити ся, напр. „Коваль Басім“, Львів, 1901, ц. 1·60 К, „Сїм казок“, Львів, 1900, ц. 1·40 К.

Хоч Михайло Павлик (1853—1915) займав ся більш громадською й науковою роботою, все-таки його „Оповідання“ (Чернівцї, 1909, ц. 2·50 К) дають досить гарний образ тих часів, коли виступили галицькі радикали й почали боротьбу проти давнїх поглядів.

З поетичних творів Олени Пчілки (1852) доволї прочитати те, що містить у собі „Українська Муза“. Її оповідання вийшли в Київі трьома книжечками, ц. по 20 коп.; оповідання цїкаві й писані гарною мовою, головно так звані різдвяні (Забавний вечір). Те саме відносить ся до таких письменників, як К. Білиловський (У. М., ст. 463—474), Ів. Манджура (Вік, т. I, 308—322), В. Масляк (У. М., ст. 474—480), Юлїя Шнайдер (У. М., ст. 508—514), А. Бобенко (Вік, т. I, ст. 375—380), Мусїй Кононенко (У. М., ст. 532—244), хоч варто було-б прочитати в цїлости повісти того останнього: „На селї“, Львів, 1898, ц. 1·20 К, „Між народ“, Львів, 1894, ц. 40 сот. і його баляду „Княгиня Кобзарь“, Київ, 1893; цїкаве також його оповіданнє „Візник“ ЛНВ, 1913 *).

З письменників-вісїмдесятників велике виховуюче значінє має письменник-громадянин Борис Грінченко (1863—1910), а передусїм його повісти: „Соняшний промінь“ Київ, 1906, ц. 80 коп. і „На розпуттї“, Київ, 1907, ц. 80 коп. Гарні також його дві инші повісти: „Серед темної ночі“ й „Під тихими вербами“, Київ, 1910, ц. по 80 коп.; але-ж лїтературне значінє Грінченка в його чудових оповіданнях („Писання“, т. II, Київ, 1905, ц. 1·50 карб. — найкращі: Сестричка Галя, Сама зовсїм сама, Хатка в балцї, Сам собі пан, Каторжник). Є ще й галицькі видання того самого автора в трьох томах (I—III, Львів, 1892, ц. по 1 К за том). Збірник віршів Грінченка вийшов у Київі, 1903 („Писання“,

*) Лїтературно-Науковий Вістник.

т. I, ц. 1·50 карб.). Драматичні твори вийшли в двох томах у Київі, 1909, ц. по 80 коп. за том; звертаємо увагу на драму „На новий шлях“. З книжок для дітей радимо Грінченкові „Народні казки“, Київ, 1910, ц. 65 коп. (Бібліотека Молодість), „Байки віршем“, Київ, 1911, ц. 40 коп., „Книга казок віршом“, Львів, 1894, ц. 1·20 К, „Чудова дівчина“, виданнє катеринославської „Просвіти“, Київ, 1813, ц. 35 коп. Через те, що Грінченко й сімя його добрі знавці української народньої мови, то з їх творів можна вивчити ся рідного слова; тому й радимо читати і його і його жінки та доньки переклади з европейських новійших письменників, напр. Шіллєра, Гавптмана, Зудермана, Метерлінка, Сарду, Мірбо, Марка Твена, Андерсена і ин., ц. кождої книжечки 30 коп. Хто займаєть ся справою української школи, той знайде у Грінченка про се багато книжок, напр. „На безпросвѣтномъ пути“, Київ, 1908, ц. 25 коп., „Якої нам треба школи“ і ин.

З оповідних творів Трохима Зіньківського (1861—1891) доволі прочитати оповіданнє „Кудою йти“ (Вік, т. III). Твори-ж публіцистичної натури, з якими варто познайомити ся, вийшли в двох книжках у Львові, 1893—1896, ц. по 1 К за книжку. Передусім цінна передмова до I тому.

З письменників т. зв. реалістів, що виступили у вісімдесятих роках, заслуговують отсї автори, щоб з ними добре познайомити ся:

Дмитро Маркович (1848), талановитий оповідач, на жаль мало пише; кращі оповідання: „На вовчому хуторі“, „У найми“, збірник „По степах та хуторах“, Київ, 1908, ціна 65 коп.; цікаві оповідання в ЛНВ, як напр. „Замах на вбивство жінки“, „З давно минулого“, 1913.

Володимир Самійленко (1863), лїричний поет, а передусім талановитий, хоч неїдкий сатирик — збірник віршів „Україні“, Львів, 1906, ц. 2 К (кращі сатири: „Горе поета“, „На печі“, „Патріота Іван“, „Ельдорадо“, „Возсоединений Галичанин“).

Тимохвій Бордуляк (оповідач): „Оповідання з галицького життя“, Київ, 1903, ц. 75 коп. (кращі оповідання: Дай, Боже, здоровля корові, Бідний жидок Ратиця, Іван Бразилієць).

Аѳанѣел Кримський (поет і повістярь), вірші: „Пальмове гилля“, часть I і II, Москва 1902, 1908, ціна 90 коп. за обидва томики — екзотичні вірші десь з сходу; опо-

відання: „Із повісток та ескізів“, Звенигородка, 1904, ц. 50 коп. (львівське виданнє, 1905, ц. 1·20 К)—два світи: нервові, напів ненормальні інтеліґенти й „грубошкурі“ селюхи та міщухи; велике вражінне робить оповіданнє „Не порозуміють ся“. Є ще в нього „Бейрупькі оповідання“, Київ, 1906, ціна 25 коп., і повість „Андрій Лаговський“, Львів, 1905, ц. 3 К, щось немов докінченнє початого в „Ескізах“. Багато критиків добачувало в „Лаговському“ самого автора.

Наталія Кобринська (1855), оповідачка, що в своїх писаннях старає ся проводити поступові ідеї під впливом Франка й Драгоманова—збірки: „Дух часу“, Львів, 1899, ц. 1·60 К, „Ядзя й Катруся“, Львів, 1904, ц. 1·80 К (звертаємо увагу на оповіданнє „Виборець“).

Осип Маковей (1867), лїричний поет з легкою закраскою іронії й оповідач-гуморист. Гарний вибір його віршів подає У. М., ст. 599—611, оповідання появили ся двома збірками: „Наші знайомі“, Львів, 1901, ц. 2·40 К й „Оповідання“, Львів, 1904, ц. 3 К (звертаємо увагу на оповіданнє з міщанського життя: „Клопоти Савчихи“ й на оповіданнє „Вуйко Дорко“). Зовсїм инша повість „Залїссе“ (Коломия, Галицька Накладня, ц. 1·80 К), в нїй Маковей старає ся дати образ сучасного галицького села з його відносинами до поміщика, попа, з впливом попа на село і т. ин.

З оповідань Степана Ковалева (1848) треба прочитати — автор пише дуже тяжкою й нечистою мовою — передусїм так звані бориславські й дрогобицькі оповідання: „Ройтів шиб“, „Безконечний швіндель“, „Дезертир“, „Дрогобицький найда“. Збірним виданнєм виходять твори Ковалева у В. С. (Дезертир, Громадські промисловцї, Риболови, Похресник, ц. томика 1·60 К).

З повістей Андрія Чайківського (1857) треба познайомити ся з тими, що в них малює ся житте т. зв. дрібної або ходачкової шляхти, напр. „Олюнька“, „В чужім гнїздї“, „Образ гонору“. З инших повістей варто прочитати: „Своїми силами“, Львів, 1904, ц. 3 К і „З ласки родини“, образ життя галицько-української інтеліґенції, Чернівці, 1911, ц. 3 К, цїкаві також його „Оповідання“, Львів, 1904, ц. 2 К. Для дїтей і селян поручаємо його історичні повістки: „За сестрою“, „Віддячив ся“, „Козача пімста“.

Попівське житте з кінця 70 років у Галичинї змальоване в повістях Володимира Барвінського, основника часописи „Дїло“ (1850—1883) „Скошений цвіт“, Г. Н., ц. 1·20 К, „Сонні Мари“. Цїкаві картинки з галицького

життя подає Наталь Вахнянин („Оповідання й гуморески“, Львів, 1890, ц. 2 К).

З комедій Григорія Цеглинського (1853—1912) варто прочитати: „Шляхта Ходачкова“, Львів, 1911, ц. 70 сот., „Соколики“ Львів, 1911, ц. 70 сот., „Тато на заручинах“, Львів, 1890, ц. 26 сот. Хоч сї комедії цікаві більш для Галичан, не завадить прочитати їх і навіть виставити й на державній Україні. Се ще більш можна сказати про його комедію з життя галицьких богословів: „Аргонавти“, Львів, 1898, ц. 1 К і маленьку комедію, образок з галицьких виборів: „Лихий день“, Львів, 1899, ц. 26 сот.

З повістей Дмитра Яворницького (1857) читайте „У бурсу“, Катеринослав, 1911, та „Поміж панами“, малюнки з життя, Катеринослав, 1911, ц. 1·50 карб. Инші його повісти: „Де люди, там і лихо“, Катеринослав, 1911, „Наша доля, Божа воля“, Київ, 1901, ц. 90 коп., як загалом усї, дуже балакучі й нудьгу наводять.

У Вячеслава Потапенка (1863) є дуже гарне переселенське оповіданнє: „На нові гнїзда“. Гарне й оповіданнє „Чабан“ (Вік, III, стор. 178—199). Обовязково треба нам запізнати ся з лїричними віршами Павла Грабовського (1864—1902), сибірського засланця. Невеличкі його збірнички віршів, повних безмежного смутки й туги, появили ся у Львові („З півночі“, 1896, ц. 40 сот., „Пролїсок“, 1894, ц. 40 сот.).

Так само всїм нам треба познайомити ся з усїма творами Лесї Українки (1872—1913), з віршами, повними любови до життя й боротьби—збірники: „На крилах пісень“, Київ, 1904, ц. 1·50 карб., „Думи й мрії“, Львів, 1899, ціна 1·50 К, „Відгуки“, Чернівці, ц. 1 К, „Лїсова пісня“, незрівняна драматична поема, якій може нема рівної в европейськім письменстві, з поліських вірувань, Київ, 1914, ц. 50 коп.) — і з драмами. Деякі поміщені в „Творах“, кн. перша, Київ, 1911, ц. 1·20 карб., инші в ЛНВ: „Касандра“, т. 41, ст. 76 і 241, т. 49, ст. 481 і т. 50, ст. 3; „На полї крови“, т. 52, ст. 433; „Руфін і Прісцілля“, т. 56, ст. 3 і 193; „Камінний господарь“, т. 60, ст. 3; „Адвокат Мартіян“, т. 62, ст. 397. Хоч події в тих драмах відбувають ся в давнїх часах і в чужих краях, треба розуміти все й всюди наші обставини й наші відносини до своїх людей і до ворогів.

З гарних поетичних малюнків Днїпрової Чайки (прибране імя) доволї прочитати те, що містить ся в антольогії (Вік, III, ст. 208—218).

З нових письменників, що виступили в 90 р. і відразу звернули на себе увагу, дуже радимо прочитати в цїлости передусїм новелїста Михайла Коцюбинського (1864—1913), великого мистця слова, справжнього артиста (перекладений цїлий на російську мову). Твори його почали виходити в Київі, але ми радимо читати Коцюбинського в львівськім виданнї, бо воно повне, нешматована цензурою. Ось збірники його оповідань: „В путах шайтана“, Львів, 1899, ц. 1·60 К, „По людському“, бесарабські оповідання, Львів, 1900, цїна 2 К, „Поєдинок“, Львів, 1903, ц. 2 К, „У грішний світ“, Львів, 1905, ц. 2 К, „З глибини“, Львів, 1909, цїна 1·50 К, а далї: „Дебют“, Петербург, 1911, ц. 80 коп. і „Тїни забутих предків“, Київ, 1913, цїна 65 коп. Всї сї оповідання роблять величезне вражінне, дають під час читання насолоду й лишають у душі нестертий слїд, але передусїм отсї: „Сон“, „Подарунок на іменини“, „На камені“, „Фатаморґана“, зокрема-ж „Тїни забутих предків“, образки з життя Гуцулів, ще й досї напів поган у своїм світоглядї! Якоюсь давниною, старістю віє від сього оповідання!

Гарна оповідачка є й Любов Яновська (1861), авторка „Оповідань“, Київ, 1905, ц. 75 коп. (звертаємо увагу на оповіданнє „Смерть Макарихи“), „Дрібних оповідань“, Київ, 1911, і повісти „Городянка“, Київ, 1905, цїна 50 коп. З численних її драм найбільшу вартість мають: „Дзвін до церкви скликає, та сам у нїй не буває“, Київ, 1907, ц. 15 коп., „Людське щасте“, Київ, 1909, цїна 35 коп., „Noli me tangere“ (Не займай мене), Київ, 1910, ц. 40 коп., „У передосвітньому тумані“, Київ, 1908, ц. 15 коп.

Своїми віршами звертає на себе увагу Микола Чернявський (1867)—гарний вибір у антальоґії У. М. (збірник віршів „Зорі“ вийшов у Київі, 1903, ц. 65 коп.) Гарні його оповідання вийшли збірником п. з. „Богові невідомому“ у Київі, 1913, ц. 70 коп. (найкращі: „Смерть переможцем“ і „Темрява“). З повістей радимо прочитати: „Весняна повідь“, Київ, 1906, ц. 40 коп.

Талановиті образки з життя наших селян, трохи песимістичні та холодні й темні, дає Грицько Григоренко (прибране імя) у збірнику п. з. „Наші люди на селї“, Юрієв, 1897, ц. 80 коп. Авторка пише дуже мало (в 1913 р. дала нове цїкаве оповіданнє „І чого вони з нього сміють ся“ в збірнику „Арґо“, Київ, 1914). Зате якоюсь добрістю, лагідністю та сердечністю віє з нарисів Модеста Левицького

(1856), які вийшли у Київі, 1907 (Оповідання), ц. 65 коп.; з осібна треба піднести його оповідання: „Щастє Пейсаха Лейдермана“, „Злочинниця“, „Забув“, Союзник і Союзниця“, Київ, 1912, ц. по 8 коп. і маленькі гумористичні образки „В суді“ під прибраним іменем Виборний Макогоненко.

З повістей і оповідань Володимира Леонтовича (Левенка, 1866) варто прочитати повість з життя нашого попівства „Per pedes apostolorum“ (Ногами апостолів), Львів, 1896, ц. 60 сот., повість „Пани й люди“, Львів, 1893, ціна 1·60 К, але передусім дуже цікаву збірку оповідань п. з. „Старе й нове“, Київ, 1913, ц. 75 коп., Леонтович письменник тенденційний, мова в нього, головно в повістях, доволі тяжка.

З творами так званої підгірської трійці, яка незвичайно тонко підмічає житте українського народу на галицькім Підгіррі, повинен український читач познайомити ся в цілости. Се по більшій части коротенькі образочки, темні, дуже темні, але що вже змайструють, все виходить дуже гарно. Сюди належить Василь Стефаник (1871) збірки його оповідань: „Дорога“, Львів, 1901, ціна 1·60 К й „Моє слово“, Львів, 1905, ц. 4 К. Для читача, який не дуже ще познайомлений з повним скарбом української мови, радимо петербурзьке виданнє творів Стефаника з 1905 р., ц. 70 коп., бо в тім виданню всї підгірські нарічеві слова й вимова заступлені літературною мовою. Звертаємо передусім увагу на оповідання: „Камяний хрест“, „Клинові листки“, „Мамин синок“, „Катруся“, „Стратив ся“, „Виводили з села“. Лесь Мартович (1871—1916)—збірники: „Нечитальник“, Львів, 1900, ц. 1·60 К, „Хитрий Панько“, Львів, 1903, ц. 1·50 К, „Стрибожий дарунок“, Львів, 1905, ц. 1·20 К, „Війт“, Львів, 1907, ц. 8 сот. Велике вражінне робить оповіданнє „Мужицька смерть“. Розмови в оповіданнях Мартовича йдуть часто в підгірськім діялектї, тому просимо дуже уважно читати сї оповідання. Те саме відносить ся й до третього письменника, Івана Семанюка (1874), оповідання якого вийшли в Чернівцях п. з. „Карби“, ц. 60 сот. (підгірські слова пояснені під стрічками); кращі оповідання: „Зведениця“, „На Боже“, „Св. Николай у гартї“, „Хиба даруймо воду“, „Злодїя зловили“.

З оповідачів, що виступили при кінцї 90 років, варто прочитати дуже талановитого Ярослава Окуневського, автора описів подорожей по світї; його „Листи з чужини“ (Ч. I, Чернівцї, 1898 і Ч. II, Львів, 1902, ц. по 4 К за том)

повинен би прочитати кождий, бо вони цікаві самі собою й дуже гарно написані. Цікаві ще: Вячеслав Будзиновський („Оповідання“, Чернівці, 1897, ц. 60 сот., „Серце“, Львів, 1907, ц. 1 К, „Як чоловік зійшов на пана“, Чернівці, 1897, ц. 1 К), Денис Лукіянович (повісти: „За Кадильну“, Львів, 1902, ц. 3 К, і „Від кривди“, Львів, 1904, ц. 2 К), Грицько Коваленко („Жарти життя“, Київ, 1911, ц. 1 карб.), О. Катренко („Пан Природа“, Львів, 1901, ц. 1·40 К), В. Кравченко („Буденне житте“, Львів, 1902, ц. 3 К) й Євгенія Ярошинська (цікава її повість „Перекинчики“ з життя буковинських перевертнів, що ставали Румунами з українських селян — на жаль писана тяжкою мовою — Львів, 1904, ц. 2·60 К). Із инших оповідачів назвемо Сильвестра Яричевського (На хвилях життя, Чернівці, 1903, ц. 50 сот.), автора кількох збірничків віршів (гл. У. М. — збірнички: Пестрі згуки, Чернівці, 1904, ц. 2·30 К, Горемир, Ангел-убийник). Із поетів вибиваєть ся відразу та за скорою смертю замовкає дуже талановитий Олександер Козловський („Мірти й кипариси“; Львів, 1905, ц. 90 сот.), та звертає на себе увагу блискучою формою Василь Щурат (вибір з його віршів: „Вибір пісень“, Львів, 1909, ціна 2 К), найліпший український перекладчик, який збагатив нашу літературу дуже гарними перекладами з европейських поетів (Горацій, Словацький, Слово о полку, Пісня про Ролянда — збірник: Поезія XIX в., Ч. I, Львів, 1903, ц. 1 К). Инші поети: Іван Стешенко (1873—1918) перекладчик латинського поета Овідія (збірки віршів: „Степові мотиви“, Київ, 1901, ц. 30 коп.), Людмила Старицька-Черняхівська (род. 1868, гл. У. М.), яка останніми часами дуже успішно виступає як письменниця драматична („Апій Клявдій“ ЛНВ., т. 47, „Крила“ ЛНВ., т. 64, „Гетьман Дорошенко“), Одарка Романова (гл. У. М.) й инші.

Із українських модерністів треба нам зазнайомити ся із Ольгою Кобилянською, Михайлом Яцковим і Гнатом Хоткевичем.

Кращі твори Ольги Кобилянської (род. 1865) такі: новелї „Природа“, Чернівці, 1897, ц. 60 сот., „Мелянхолійний валець“, Коломия, Г. Н., 1912, ц. 30 сот., „Некультурна“, Чернівці, 1907, ц. 60 сот., „Битва“ (у збірнику новель п. з. „Покора“, Львів, 1909, ц. 1·40 К); повісти: „Земля“ (Г. Н. в Коломиї, 1904, ц. 3.60 К), „За ситуаціями“ [Українська Хата 1913 і 1914]. Другий збірник її нарисів

і новель: „До світа“, Львів, 1905, ц. 2·40 К. Кобилянська, вихована на новій німецькій і скандинавській літературі, любить тонко розбирати душевні переживання й запускаєть ся в символїстику. Передусїм цїкавить її жінка, за самостійність якої бореть ся в творах „Царівна“, „Людина“ і т. д. На жаль мова її не зовсїм чиста, складня подекуди зовсїм чужа.

Ще більшою символїстикою, що подекуди й не розбереш, що автор хоче сказати, визначають ся деякі твори Михайла Яцкова. Та крім символїстичних образів є в нього цїлий ряд перл-образків із сучасного життя Галичини. Збірники його новель такі: „В царстві сатани“, Львів, 1900. ц. 1·60 К, „Казка про перстень“, Львів, 1907, ц. 2 К, „Чорні крила“, Львів, 1909, ц. 1·50 К, „Ададжіо консолянте“, Львів, 1912, ц. 50 сот., „Душі кланяють ся“, Львів, 1905, ц. 70 сот., „Блискавиці“, Київ, 1914, ц. 50 коп.

Харковець Гнат Хоткевич підходить також до сеї ґрупи своїми „Поезіями в прозї“, Харків, 1902, ц. 80 коп. Велику вартість має драма його „Лихолїтте“, з часів російської революції, Львів, 1906, ц. 1 К. Цїкава його повість „Камяна душа“, писана майже цїла гуцульським діялєктом, Чернівцї, 1911, ц. 4 К. До модернїстичного напрямку зближають ся по трохи із новійших письменників ще й Богдан Лепкий (1872) і Микола Вороний (1871). Останнїй видав два томики своїх лїричних віршів у Київі (1912 і 1913), вибір справдї гарних, повних мельодійности поезій.

Богдан Лепкий (род, 1872) — поет і оповідач; споміж численних збірників його віршів (Листки падуть, Над рікою, Осїнь, Стрічки) поручаємо вибір: „З глибини душі“, Львів, 1905, ц. 2·40 К, він Лепкого як найлїпше характеризує. За те радимо більше зазнайомити ся з його щирими й теплими образочками з життя галицьких селян-Подолян. Ось збірки тих оповідань: „З життя“, Львів, 1899, ц. 2·20 К, „Кара“, Львів, 1905, ц. 2·40 К, „З села“, Чернівцї, 1899, ц. 80 сот., „Оповідання“, Львів, 1899, ц. 2 К.

До гуртка українських модернїстів можна ще залїчити Івана Липу й Катрю Гриневичеву [твори в ЛНВ].

У 1900 роках українське письменство на очах росте. Виступає цїлий ряд поетів (гарний вибір із них поміщений в У. М. й туди відсилаємо товаришів): В. Пачовський (збірка талановитих любовних віршів: „Розсипані перли“, Львів, 1901, р. 2 К., инші збірки з нахилом до фільософування й модернїзму слабші, так само як траґедія: „Сон української ночі“, Львів, 1903, ц. 3·80 К). П. Кар-

манський поет вічного смутку (збірки „Ой, люлї смутку“, Львів, 1906, ц. 1·20 К, „Пливем по морі тьми“, Львів, 1909, ц. 2 К), С. Чарнецький („В годині сумерку“, Львів, 1908, ц. 1 К), М. Жук („Співи землї“, Чернигів, 1912, ц. 60 коп.), Олекса Коваленко („Золотий засів“, Київ, 1910, ц. 80 коп., і т. д.), Христя Алчевська („Вишневий цвіт“, Харків, 1912, ц. 80 коп. і т. д.), Пилип Капельгородський („Відгуки життя“, Київ, 1907, ц. 40 коп.), Микита Шаповал (псевдонїм Сріблянський, збірки: „Сни віри“, Харків, 1908, ц. 80 коп., „Самотність“, Київ, 1910, ц. 75 коп.), Остап Грицай, „Утеча Перхуна“, Краків, 1911, ц. 1·20 К), Михайло Гаврилко („На румовищах“, Краків, 1910, ц, 2 К), Мелетій Кичура („Без керми“, Краків, 1910, ц. 2·50 К), Галя Комарівна („Починок“, Одеса, 1905, ц. 50 коп.), Б. Кернеренко „Менти натхнення“, Гуляйполе, 1910, ц. 1 карб. 50 коп.), В. Тарноградський („Барвінковий цвіт“, Київ, 1911, ц. 25 коп.), Остап Луцький („В такі хвилї“, Львів, 1906, ц. 80 коп.), Микола Голубець [„Мойсей безумний“, Львів, 1913, ц. 50 сот. і т. д.], Максим Рильський [„На білих островах“, Київ, 1910, ц. 50 коп.], Омелян Карашкевич, і т. д. [инших найдете по антольоґіях].

Крім того росте велика скількість оповідачів і новелїстів, які пробують своїх сил у ріжних напрямках, то добігають до старої школи реалїстів, то доходять до модернїзму. Сюди належать: Антін Крушельницький (оповідання: збірки „Серце“, Пролєтарі“, „Світла й тїни“, „Із книги життя“ — із драм найцїкавіщі: „Орли“ — комедія, Львів, 1907, ц. 2·20 К, „Чоловік чести“; Коломия, 1904, ц. 1·30 К), Орест Авдикович (збірки оповідань „Моя популярність“, „Петлї“, „Поезія і проза“), Пахаревський (гарна третя збірка оповідань, Київ, 1912, ц. 50 коп.), Наталя Романович (оповідання, порозкидані по всїх журналах, головно в ЛНВ.), Архип Тисленко (дуже гарні народнї оповідання: „З книги життя“), Юрій Кміт (оповідання з бойківського життя), Микола Дерлиця (Композитор, Львів, 1904, ц. 2 К), В. Бирчак, Васьківський (оповідання: „До ґрунту“, але передусїм; Самотний, із збірки: До ґрунту, Київ, 1912, ц. 1 карб.). П. Барвінський (Нариси, Полтава, 1907, ц. 1 карб.), Надія Кибальчич (по різних книжках ЛНВ, прибране імя Н. Полтавка), Осадчий (На ґрані XX стол. ч. I і II Київ,

1911 і 13 ц. по 60 коп.), Будяк (Записки вчителя, ЛНВ, 1912, — збірник віршів: Буруни, Київ, 1910, ц. 80 коп.), С. Васильченко (Ескізи, Київ, 1911,) і т. д.

Але ж із цілого сього ряду нових письменників звертають на себе особливу увагу тільки пять, які відразу вибивають ся на верх своїм талантом: Винниченко, Олесь, Філянський, Чупринка й Черкасенко.

Володимир Винниченко (род. 1880), дуже плодовитий і незвичайно гарний оповідач і драматург, оборонець бідних і покривджених, малює в своїх оповіданнях образки незавидної долі всіх тих, що борють ся за краще житте, а в драмах і повістях виступає з цікавими питаннями та своєрідними поглядами на мораль (про неї є осібна його книжка: Про мораль пануючих і мораль пригнічених, Львів, ц. 1 К). Революційна боротьба й життя українських революціонерів — також улюблені його теми (письменник сам революціонер і богато потерпів за революційну роботу). Його оповідань і повістей налічували до війни шість томів (під час війни вийшли два нові томи); виданнєм їх займають ся видавництва: „Вік“ і „Дзвін“ у Київі, ц. кождого тому від 80 коп. до 1·50 карб. Є ще й львівське виданнє (ц. 3 К) його оповідань, із якого конче треба прочитати велику повість: „Боротьба“. — Із артистичного боку найбільшу вагу має третій том оповідань Винниченка (Київ, 1910, ц. 80 коп., головно оповідання: „Момент“, „Зіна“, „Купля“). Але ж бо й велике вражінне лишають по собі: „Контрасти“, „Голота“ (у збірнику: „Краса й сила“, Київ, 1906, ц. 1·50 карб.), „Хведько Халамидник“ [том V, Київ, 1913, ц. 1 карб.] „Хто ворог“, „На пристані“ [Дрібні оповідання Київ, 1907, ц. 60 коп.], „Кузь та Грицунь“ „Таємна пригода“ [Книжка IV, Київ, 1912, ц. 1.20 карб.]. Менше вражінне робить повість „Рівновага“ [Твори том VI, ц. 1·20 карб.]. Із драм радимо зазнайомити ся із сими: „Базар“, ЛНВ, том 49, „Брехня“, ЛНВ, том 52, „Співочі товариства“, ЛНВ, том 53, „Чорна пантера й білий медвідь“, ЛНВ, том 54, „Натусь“ ЛНВ, том 60, „Молода кров“, комедія, Київ, 1913, ц. 50 коп. Винниченко відомий і російській публиці, бо його твори перекладені всї на російську мову.

Віршів О. Олеся [род. 1878, справжнє імя Кандиба] появило ся досї три збірники: „З журбою радість обнялась“ [Петербург, 1907, ц. 1·50 карб.], „Поезії, книжка друга“ [Київ, 1909, ц. 1·20 карб.], „Поезії, книжка третя“ [Київ, 1911, ц. 65 коп.]. Від часів Шевченка не було на російській

Україні такого свіжого й оригінального поета! Цікаві його драматичні картини [По дорозі в казку, Над Дніпром, Що року, Осінь], які також треба прочитати.

Своїми гарними образами вражають вірші Миколи Філянського (Лірика, том I, 1906, ц. 1·20 карб. і „Calendarium“, Москва, 1911, ц. 75 коп.) і Грицька Чупринки (род. 1878), який кохаєть ся в музиці слова, за те часто повторяєть ся, а мельодія слів переходить у пусту деклямацію (збірки: „Огнецвіт“, „Метеор“, „Ураган“, „Сонтрава“, „Білий гарт“, „Контрасти“, „Лицарь сам“).

Спиридон Черкасенко (род. 1876, прибране імя Петро Стах), — драматург і поет лірічний (Осінь, Настрої міста). Із драм заслуговують на увагу його образки з шахтярського життя, а передусім чудова казка-драма: „Казка старого млина“, Київ, 1914, ц. 50 кон. (проблєма така: з зростом індустрії — гине поезія).

Останніми часами письменники стали легковажити собі народній стиль, а навіть не дбати про чистоту мови (н. пр. Винниченко). Тим більш мусять нас мило вразити такі появи на літературнім полі, що нагадують нам потрохи Марка-Вовчка. Сюди належать дві письменниці: М. Проскурівна (Оповідання: „Улася“, „Пані писарка“, „Од сіна до соломи“) і Сулима („Народні оповідання“, Київ, 1911, ц. 30 коп.). Про Тесленка гл. вище.

Загалом, хто цікавить ся українським письменством, мусить стежити за його розвитком, мусить читати українські літературні журнали. Перед війною було їх у Київі чотирі.

Літературно-Науковий-Вістник — місячник літератури, науки й громадського життя (Київ, Велика Підвальна, ч. 36, кв. 8, ц. 8 карб.), „Українська Хата“ — літ.-крит. громадський місячник (Київ, вул. Діловa, ч. 4, ц. 3 карб.), „Сяйво“ — ілюстрований мистецький місячник Київ, ц. 3 карб., „Дзвін“, літературно-науково-артистичний журнал — напрямку соціялістичного — (Київ, вул. Жилянська, ч. 20, ц. 3 карб.). Варто переглянути давні річники „Зорі“, що виходила до 1898 у Львові, річник „Нової Громади“, що виходив у 1906, в Київі, ц. 6 карб., альманахи, що виходили на російській Україні до 1905: „Хвиля за хвилею“, Чернигів, 1900, ц. 1 карб. „Дубове листя“, Київ, 1893, ц. 1·50 карб., „З потоку життя“, Херсон, 1995, ц. 1 карб., „З над хмар і долин“, Одеса, 1903, ц. 1·50 карб., „На вічну память

Котляревському", Київ, 1904, ц. 3·50 карб., „Літературний збірник на спомин Конисського", Київ, 1903, ц. 2 карб.; по 1905: „Нова Рада", Київ, 1908, ц. 1·50 карб., „Терновий вінок", Київ, 1908, ц. 1·20 карб., „Аргo", Київ, 1914 ц. 50 коп. та инші.

Вже в передмові від видавництва сказано, що багато із наведених в сім показчику творів становлять тепер бібліографічну рідкість; трапляєть ся таке навіть з творами, виданими в останнім часі. Рідкі в продажі книжки можна ще найскорше подибати в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (Ринок ч. 10) та в Союзі Визволення України у Відни, VIII., Josefstädterstraße 79, T. 6. Сій недостачі старають ся зарадити численні видавничі товариства і спілки, по всіх головнійших центрах умового життя на державній Україні і в Галичині які поруч видавництва нових творів і підручників, дають також нові видання творів давнійших письменників.

Подаємо тут перегляд головнійших видавництв і книгарень з відки можна добувати книжки.

1. „Українсько-Руська видавнича Спілка" у Львові, Чарнецького 24.
2. Видавнича спілка „Книгозбірня", Київ, Крещатик 28. Книгарня Крещатик 25.
3. Товариство „Друкар", Київ, Книгарня, Хрещатик 50; Філії: Ніжин, Богдана Хмельницького 6, Житомір, В. Бердичівська 33.
4. Товариство „Сіяч", Черкаси, Олександрівська 102; Філія: Київ, Отель „Прага" 28. В. Володимирська.
5. Видавництво „Серп і Молот", Київ, Книгарня Хрещатик 25 (пасаж).
6. Товариство „Вернигора", Київ, Книгарня Фундуклеївська 19.
7. Видавництво „Дзвін", Київ, Бесарабська пл. 2.
8. Видавництво „Українська Школа", Київ, Бесарабська пл. 2 (видає головно шкільні підручники).
9. Видавництво „Грунт", Київ, Бульварно-Кудрявська 38.
10. Видавництво „Слово", Катеринослав, Поліцейська вул. 59.

11. Видавництво „Стефка“, Катеринослав.
12. Всеукр. Кооп. Видавн. Союз „Книгоспілка“, Київ, Хрещатик 4.
13. Видавництво „Полтавської Спілки“, Полтава, ріг Стрітенської та Шевченківської вул.
14. Видавниче Товариство „Криниця“, Київ, Книгарна Несторівська 27.
15. Всеукр. Учит. Видавн. Тов. „Всеувито“, Київ, Вел, Володимирська 30.
16. Видавництво „Молодик“, Київ, Просв. Відділ міністерства шляхів, Фундуклеївська 51.
17. Видавництво Книгарні Е. Череповського, Київ, Фундуклеївська 4.
18. Видавництво „Шлях“, Маріїнсько-Благовіщенська 120.
19. „Дніпросоюз“, Київ, Книгарня Воздвиженська 1.
20. „Українська Книгарня, Київ, Безанівська 8.
21. Крамниця „Час“, Київ, Володимирська 53.
22. „Робітнича Книгарня“, Київ, Володимирська 16.
23. Книгарня Е. Череповського, Київ, Фундуклеївська 4.
24. Центральна Експедиція українського друку, Київ, Хрещатик 39.
25. Книгарня „Україна“, Катеринослав, Озерні ряди на Проспекті 24.
26. Книгарня „Слово“, Катеринослав, Поліцейська вул. 59.
27. „Дніпрове Слово“, Київ, Бульварно-Кудрявська 38.
28. Книгарня Товар. Шкільної Освіти, Київ, Миколаївська 3.